

СПЕЦИФІКА ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЕМПАТІЇ У СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ, ТЕХНІЧНИХ І ТВОРЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

SPECIFICITY OF EMOTIONAL INTELLIGENCE AND EMPATHY AMONG STUDENTS OF HUMANITARIAN, TECHNICAL AND CREATIVE SPECIALTIES

У даній статті проводиться міждисциплінарне дослідження історичної еволюції розуміння емоційного інтелекту та емпатії. Проаналізовано трансформацію поглядів на взаємодію емоцій та раціонального мислення – від античних уявлень про потребу в контролюванні емоцій, до сучасних когнітивно-емоційних моделей емоційного інтелекту, вперше представлених П. Саловеем і Дж. Майєром. Розглянуто основні теоретичні постулати, що визначають структуру та функціональну роль емпатії у процесі міжособистісної комунікації. Зосереджено увагу на значущості емпатійних та емоційно-інтелектуальних навичок у професійному розвитку майбутніх експертів у гуманітарних, технічних та творчих галузях.

Емпірична складова дослідження містить зіставний аналіз показників емоційного інтелекту й емпатії студентів різних фахів: студентів факультетів психології й інформатики Чорноморського національного університету імені Петра Могили, а також здобувачів фаху «Кравець», «Перукар (перукар-модельєр)» та «Візажист» Миколаївського вищого професійного училища технологій та дизайну. Результати дослідження показали статистично важливі відмінності між вибірками. Найбільш високі показники зареєстровано у студентів-психологів, тоді як студенти творчих спеціальностей продемонстрували різноманітні результати, а представники технічного спрямування – найнижчі.

Узагальнення висновків дає змогу підкреслити важливість розвитку емоційного інтелекту та емпатії як ключових складників професійної успішності та соціально-психологічної адаптації. Представлено перелік корекційних практик у навчальному процесі, що націлені на розвиток емоційної чутливості, вміння саморегуляції, емпатійного слухання та ефективної комунікації. Визначено перспективи подальших досліджень, зокрема стосовно впливу окремих елементів емоційного інтелекту на адаптаційний потенціал особистості та створення відповідних освітніх програм.

Ключові слова: гуманітарні спеціальності, емоційний інтелект, емпатія, професійна

підготовка, специфіка роботи, технічні спеціальності, творчі спеціальності.

This paper explores the historical development of the concepts of Emotional Intelligence (EI) and empathy, tracing their evolution within the realms of philosophy, psychology, and neuroscience. It outlines the key stages in understanding the interplay between emotions and reason, from ancient ideas concerning the control of emotions to contemporary EI models such as those proposed by Mayer-Salovey and Goleman, as well as investigations into empathy. The significance of empathy for the professional development of specialists across humanities, technical, and creative disciplines is underscored.

The empirical section of the study investigates the levels of emotional intelligence and empathy among first-year students from diverse fields of study: Psychology and Computer Science students at Petro Mohyla Black Sea National University, and future Tailors and Hairdressers (Hairdresser-Modelers). Makeup Artists at Mykolaiv Higher Vocational School of Technology and Design. The analysis of the collected data revealed statistically significant differences in EI and empathy levels depending on the students' specialization. Psychology students demonstrated the highest scores, those in creative fields showed varied results, while students in the technical field exhibited the lowest levels.

In conclusion, the importance of developing emotional intelligence and empathy as crucial skills for the successful professional training and social adaptation of future specialists is emphasized. Directions for corrective measures within educational programs aimed at enhancing emotional sensitivity, communication skills, self-regulation, and empathy are proposed. The paper also outlines prospects for further research in exploring the influence of individual components of EI on the socio-psychological adaptability of individuals and the development of relevant training programs.

Keywords: creative specialties, emotional intelligence, empathy, humanitarian specialties, professional training, specifics of work, technical specialties.

УДК 159.942
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.73.35>

Рожко А.М.
здобувач вищої освіти
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

Свечинська І.Р.
здобувач вищої освіти
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

Астремська І.В.
д.психол.н., доцент
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

Вступ. Сучасне суспільство висуває високі вимоги до емоційної компетентності особистості, що визначає зростаючий інтерес науковців до таких феноменів, як емоційний інтелект (EI) та емпатія.

В умовах швидких технологічних змін, розширення глобальної комунікації та інтеграції міжкультурних зв'язків людина має не лише володіти професійними знаннями, а й вміти ефективно взаємодіяти з іншими людьми, розпізнавати, контролювати власні емоції та розуміти почуття оточуючих. Високий рівень емоційного інтелекту сприяє покращенню соціальної адаптації, професійного становлення та загального психологічного благополуччя.

Різні професійні сфери передбачають різні рівні комунікації, ступінь емоційного залучення та специфіку когнітивних процесів, що може впливати на розвиток емоційного інтелекту. Наприклад, студенти гуманітарних спеціальностей мають значний рівень міжособистісної взаємодії, що сприяє розвитку емпатії та емоційного розуміння. Студенти технічних спеціальностей переважно зосереджені на аналітичних процесах і логічному мисленні, що може знижувати рівень емоційної залученості.

Різні професійні сфери передбачають різні рівні комунікації, ступінь емоційного залучення та специфіку когнітивних процесів, що може впливати на розвиток емоційного інтелекту. Наприклад, студенти гуманітарних спеціальностей мають значний рівень міжособистісної взаємодії, що сприяє розвитку емпатії та емоційного розуміння. Студенти технічних спеціальностей переважно зосереджені на аналітичних процесах і логічному мисленні, що може знижувати рівень емоційної залученості.

Творчі спеціальності передбачають глибоке емоційне переживання та самовираження через мистецтво, що може формувати високу чутливість до емоційних станів.

Актуальність дослідження. Попри значну кількість наукових праць, присвячених емоційному інтелекту, питання його розвитку у студентів різних спеціальностей залишається відкритим. У сучасному освітньому просторі емоційний інтелект є ключовим фактором професійної успішності, оскільки дозволяє налагоджувати ефективні соціальні зв'язки, долати стресові ситуації та приймати оптимальні рішення.

Однак різні напрями освіти по-різному впливають на формування емоційного інтелекту, що потребує більш глибокого дослідження. Виявлення особливостей розвитку EI та емпатії у студентів гуманітарних, технічних і творчих спеціальностей дозволить:

- зрозуміти вплив напрямку навчання на розвиток емоційної компетентності;
- визначити рівень готовності майбутніх фахівців до соціальної взаємодії у професійному середовищі;
- розробити ефективні освітні підходи для розвитку EI у студентів різних спеціальностей.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей емоційного інтелекту та емпатії у студентів гуманітарних, технічних і творчих спеціальностей, проаналізувати їхній взаємозв'язок та вплив на соціальну взаємодію і професійну адаптацію.

Об'єкт дослідження – емоційний інтелект та емпатія як ключові психологічні характеристики особистості у студентів різних спеціальностей.

Предмет дослідження – специфіка прояву емоційного інтелекту та рівня емпатії залежно від напрямку професійної підготовки (гуманітарні, технічні та творчі спеціальності).

Завдання дослідження:

Аналіз теоретичних основ емоційного інтелекту та емпатії, їхньої ролі у професійному становленні особистості.

Оцінка рівня EI та емпатії у студентів гуманітарних, технічних і творчих спеціальностей за допомогою психодіагностичних методик.

Виявлення відмінностей у рівнях EI та емпатії між студентами різних спеціальностей.

Встановлення взаємозв'язку між розвитком EI та особливостями навчальної діяльності студентів різних професійних напрямів.

Формулювання рекомендацій щодо розвитку емоційного інтелекту та емпатії у студентів, виходячи з їхньої спеціалізації.

Методи дослідження:

Теоретичні методи: аналіз літератури, узагальнення, систематизація концепцій емоційного інтелекту та емпатії.

Емпіричні методи: психодіагностичне тестування, анкетування, порівняльний аналіз отриманих результатів.

Наукова новизна дослідження. Уперше здійснено комплексний аналіз впливу спеціалізації студентів на розвиток емоційного інтелекту та емпатії. Дослідження дозволяє поглибити розуміння взаємозв'язку між професійною підготовкою та рівнем емоційної компетентності, що має значний вплив на соціальну адаптацію та професійну успішність.

Практичне значення дослідження. Результати роботи можуть бути використані:

– В освітньому процесі – для розробки програм, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту студентів.

– У професійному консультуванні – для визначення підходів до розвитку комунікативних навичок студентів відповідно до їхньої спеціальності.

– У психологічному супроводі студентів – для покращення адаптації до навчального середовища та майбутньої професійної діяльності.

У цій праці було проаналізовано важливість емоційної обізнаності в сучасному світі, де значення мають не тільки професійні знання, а й вміння ефективно взаємодіяти з людьми, розпізнавати та контролювати власні емоції, а також розуміти почуття оточуючих. З'ясовано відмінності у рівні емоційного інтелекту серед студентів гуманітарних, технічних та креативних спеціальностей, а також їх вплив на процес соціальної адаптації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування набутих результатів дослідження. Поняття емоційного інтелекту (EI) формувалося протягом кількох століть у межах філософії, психології та нейронауки. Ідея взаємозв'язку розуму та емоцій обговорювалася ще в античні часи, однак як окрема наукова концепція емоційний інтелект сформувався лише в XX столітті.

Перші ідеї про співвідношення емоцій та розуму з'явилися ще в працях античних філософів. Платон вважав, що розум повинен контролювати емоції, оскільки вони можуть заважати логічному мисленню. Аристотель у праці «Нікомахова етика» зазначав, що емоції можуть бути як корисними, так і шкідливими, залежно від того, наскільки людина вміє їх контролювати. Стоїки (Сенека, Марк Аврелій) підкреслювали важливість самоконтролю та регуляції емоцій для досягнення гармонії у житті.

У середньовічній філософії роль емоцій розглядалася переважно через призму релігійної доктрини. Августин Блаженний стверджував, що справжнє пізнання можливе лише через віру, а розум та почуття повинні спрямовувати людину до Бога.

З розвитком науки в епоху Відродження та Просвітництва почали формуватися перші психологічні концепції про взаємозв'язок емоцій і мислення:

Рене Декарт (1649) у трактаті «Пристрасті душі» розглядав емоції як фізіологічний процес, що впливає на раціональне мислення.

Девід Юм (XVIII ст.) вважав, що емоції є основою людської поведінки, а розум лише підпорядковується їм.

Іммануїл Кант (XVIII ст.) розглядав розум і емоції як дві незалежні, але взаємопов'язані сили, що впливають на поведінку людини.

Вільям Джеймс (XIX ст.) у своїй теорії емоцій наголошував, що фізіологічні зміни викликають емоційні реакції, а не навпаки.

У XIX столітті почалося активне дослідження соціального інтелекту, який є близьким за значенням до емоційного інтелекту. Едвард Торндайк (1920) одним із перших описав соціальний інтелект як здатність людини розуміти та керувати міжособистісними відносинами.

Поняття «емоційний інтелект» у сучасному розумінні почало формуватися у другій половині XX століття.

Американський психолог Говард Гарднер у книзі «Frames of Mind» (1983) запропонував концепцію множинного інтелекту, яка включала не лише логіко-математичний та вербальний інтелект, а й міжособистісний та внутрішньоособистісний інтелект.

Міжособистісний інтелект визначав здатність людини ефективно взаємодіяти з іншими, розуміти їхні емоції.

Внутрішньоособистісний інтелект включав самопізнання, самоконтроль та емоційну регуляцію.

Ці концепції стали основою для подальших досліджень емоційного інтелекту.

У 1990 році американські психологи Джон Мейєр і Пітер Саловей вперше використали термін «емоційний інтелект». Вони визначили його як здатність сприймати, виражати, розуміти та регулювати емоції, а також використовувати їх для покращення мислення та прийняття рішень.

Модель Мейєра-Саловея включала 4 основні складові:

- Сприйняття емоцій (здатність розпізнавати емоції в собі та інших).
- Регуляція емоцій (контроль та управління власними емоціями).
- Розуміння емоцій (аналіз причин виникнення почуттів).

Використання емоцій (застосування емоцій для вирішення завдань та мотивації) [13 с. 291].

Американський психолог та журналіст Данієль Големан опублікував книгу «Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ» (1995), у якій популяризував концепцію емоційного інтелекту. Він розширив модель Мейєра-Саловея, включивши до неї соціальні навички, лідерство та вплив на інших. Големан стверджував, що EI може мати більший вплив на успіх людини, ніж традиційний IQ [4 с. 314].

Отже, емоційний інтелект пройшов довгий шлях розвитку – від античних ідей про контроль емоцій до сучасних моделей, що включають саморегуляцію, емпатію та соціальну взаємодію. Сьогодні EI вважається ключовим фактором успіху в професійному та особистому житті, а його дослідження та розвиток залишаються актуальними в різних наукових і практичних сферах.

Необхідно також звернути увагу на важливість емпатії у професійному становленні фахівців гуманітарних, технічних та творчих спеціальностей.

Дослідники визначають «емпатію» як різновид співчуття, яке проявляють люди один до одного. Згідно з твердженнями Вікторії Вікторівни Полянської, термін «емпатія» спочатку використовувався в естетиці для позначення та розуміння суб'єктивного досвіду в мистецтві. Словник Вебстера подає визначення емпатії як інтелектуального ототожнення з досвідом відчуттів, мислення та переконань іншої людини. Відтак, емпатія є розумінням почуттів та психологічного стану іншої людини через співпереживання [8, с. 2].

Існує три основні теорії, які були використані для пояснення виникнення та розвитку «емпатії»:

1. Теорія психоаналізу, головна суть якої полягає в тому, що «емпатія» – процес, який відбувається на підсвідомому рівні людини.
2. Когнітивна теорія зосереджує свою увагу на суспільно-інтелектуальних вчинках людей, що закладають підґрунтя для появи суспільної поведінки. Отже, наведена теорія пропонує поняття «емпатії», яке базується на потребі адекватного інтелектуального розвитку особистості в процесі усвідомлення емоцій інших людей.

3. Теорія пізнання була орієнтована на освіту, як інструмент для розвитку емпатійних здібностей у майбутньому.

Ще з часів Стародавньої Греції зародився інтерес науковців до емпатії. У філософських міркуваннях таких великих греків, як Арістотель, Сократ та Платон, простежуються перші спроби з'ясувати природу емпатії. Як підкреслює Н.В. Таценко, у працях античних мислителів сам термін «емпатія» не вживався, але ми бачимо прояви цього явища через такі його складові, як страждання, катарсис, мімезис, очищення та наслідування [11 с. 97].

В добу Відродження мислителі зосередили увагу на душі людини та, власне, на її внутрішньому всесвіті, відтак ця епоха стала визначальною для подальшого розвитку емпатії.

На межі XVII та XVIII століть у працях А. Шефтсбері й Ф. Гатчесона «емпатія» поставала в психологічному вимірі. Проте, справжнього розквіту емпатія зазнала на рубежі XIX – початку XX століття, адже саме в цей період розповсюдилася теорія «співпереживання» у сфері психологічної та естетичної думки. Акцентування на теорії «співпереживання» зумовило когнітивну трансформацію розуміння концепту «емпатія» [12, с. 59].

У даному дослідженні було б важливо розглянути роль емпатії у навчанні студентів гуманітарних, технічних і творчих спеціальностей.

Емпатія – ключова навичка, що позитивно впливає на успішний навчальний процес. Вона полягає в здатності розуміти, а також відчувати емоції інших осіб, й відповідним чином на них реагувати. У сфері освіти емпатія відіграє надзвичайно важливу роль у налагодженні взаємодії між викла-

дачами та студентами, створенні комфортного простору для навчання та сприянні розвитку соціально-емоційного інтелекту. Водночас її прояви та значення можуть значно відрізнятися, враховуючи специфіку підготовки студентів.

Студенти, що обирають дисципліни гуманітарного спрямування (психологія, соціологія, філологія, історія та інші), як правило, мають справу з людьми, культурними явищами та процесами комунікації. Відтак, емпатія стає для них найважливішою рисою. Вона забезпечує:

- Глибше розуміння взаємин між людьми та соціальних процесів.
- Покращення навичок спілкування та вміння слухати, зосереджуючись на співрозмовникові.
- Можливість аналізувати культурні та історичні аспекти крізь призму почуттів та досвіду людей.
- Розвиток міжкультурної обізнаності, яка є вкрай необхідною в сучасному глобалізованому світі.

У технічних галузях (інженерія, ІТ, математика, фізика та інші) емпатія не завжди стоїть у центрі навчального процесу, адже основний акцент зосереджений на аналітичному мисленні, логічному обґрунтуванні та точних обчисленнях. Однак, її важливість проявляється у таких моментах:

- Командна робота та результативна співпраця між фахівцями з різних сфер.
- Створення технологічних рішень, орієнтованих на користувача (дизайн, програмування, проектування з урахуванням суспільних потреб).
- Управління проєктами та взаємодія з клієнтами, котрі можуть не мати технічної підготовки.
- Здатність зважати на соціальний та етичний наслідок технологій.

Для вдосконалення емпатії у технічних фахівців надзвичайно корисними будуть практичні вправи з дизайн-мислення, групові проєкти, створення моделей взаємодії з користувачами, а також етичні дебати.

Емпатія відіграє ключову роль у творчих спеціальностях, на кшталт кравців, перукарів, візажистів та майстрів манікюру, з огляду на ряд факторів:

- Емпатія дозволяє глибше проникнути у суть бажань клієнтів, що дає можливість створювати індивідуальні рішення, які вражають.
- Створює сприятливе середовище, де клієнти почуваються спокійно та комфортно, можуть розкритися, ділитися думками та почуватися впевнено.
- Гнучкість та адаптація надає здатність швидко реагувати на зміни у смаках клієнтів, а також на актуальні тенденції у світі моди та краси.
- Емоційна підтримка незамінна під час роботи з клієнтами, які проходять через важливі етапи у житті, що супроводжуються емоційними переживаннями.

Емоційний інтелект і емпатія є важливими для ефективної взаємодії та професійного розвитку.

Студенти гуманітарних, творчих і технічних спеціальностей мають різний рівень цих якостей через особливості навчання та майбутню професійну діяльність. Мета роботи полягає у визначенні особливостей емоційного інтелекту та емпатії у студентів різних спеціальностей, проаналізувати їхній взаємозв'язок та вплив на соціальну взаємодію і професійну адаптацію.

Дослідження проводилося з використанням комбінації кількісних та якісних методів дослідження: студентам було запропоновано анкетування та оцінено рівень їхнього емоційного інтелекту та емпатії.

У дослідженні брали участь здобувачі освіти І курсу, професії «Кравець» та «Перукар (перукар – модельєр)». Візажист» ДНЗ «Миколаївське вище професійне училище технологій та дизайну», 40 осіб віком від 15 до 17 років та студенти Чорноморського національного університету імені Петра Могили, спеціальностей «Психологія» та «Комп'ютерні науки», 40 осіб віком від 17 до 22 років.

Студенти спеціальностей «Психологія» та «Комп'ютерні науки» мають різні підходи до сприйняття та обробки емоційної інформації, що зумовлено специфікою їхньої професійної підготовки. Психологи, як правило, більш орієнтовані на міжособистісну взаємодію, емпатію та усвідомлення власних емоцій, тоді як студенти технічних спеціальностей частіше покладаються на раціональний підхід до вирішення завдань, демонструючи нижчий рівень емоційної виразності.

Дослідження рівня емоційного інтелекту та емпатії у здобувачів освіти за спеціальностями «Кравець» і «Перукар (перукар-модельєр)». Візажист» є важливим, оскільки ці професії вимагають не лише технічної майстерності, а й високого рівня комунікативних навичок, здатності розуміти емоційний стан клієнта, створювати комфортну атмосферу та будувати довірливі стосунки. Емоційний інтелект сприяє розвитку творчого підходу, допомагаючи майстрам краще інтерпретувати побажання клієнтів, втілювати їхні ідеї та пропонувати індивідуальні рішення. Таким чином, вивчення рівня емоційного інтелекту та емпатії серед майбутніх фахівців сприятиме підвищенню якості їхньої професійної підготовки, розвитку важливих навичок і покращенню їхньої адаптації до умов сучасного ринку праці.

Після проведення дослідження було отримано і проаналізовано 80 протоколів, які піддавалися якісному аналізу. За результатами дослідження емоційного інтелекту було виявлено, що студенти спеціальності «Психологія» мають найбільші показники емоційного інтелекту, а саме: високий рівень – 14 осіб, середній рівень – 6 осіб, і жодного студента з низьким рівнем емоційного інтелекту. Здобувачі освіти творчих спеціальностей, а саме «Кравець» та «Перукар (перукар – модельєр)». Візажист» мають наступні результати: високий рівень – 4 особи, середній рівень – 21 особа, та

низький рівень – 15 осіб. Студенти спеціальності «Комп'ютерні науки» мали найнижчі показники емоційного інтелекту, а саме: високий рівень – 0 осіб, середній рівень – 5 осіб, низький рівень – 15 осіб.

За результатами дослідження було встановлено, що рівень емоційного інтелекту значно відрізняється залежно від спеціальності здобувачів освіти. Найвищі показники емоційного інтелекту продемонстрували студенти спеціальності «Психологія», серед яких не було жодного студента з низьким рівнем, що може пояснюватися специфікою навчання, орієнтованого на розвиток емоційної чутливості та навичок саморегуляції. Здобувачі освіти творчих спеціальностей, зокрема «Кравець» і «Перукар (перукар-модельєр). Візажист», показали різномірні результати, де частина студентів мала високий або середній рівень емоційного інтелекту, але

значна кількість все ж мала низький рівень, що може свідчити про необхідність додаткового розвитку комунікативних та емоційно-регулятивних навичок у майбутніх фахівців цієї галузі. Найнижчі показники продемонстрували студенти спеціальності «Комп'ютерні науки», серед яких не було жодного представника з високим рівнем емоційного інтелекту, що, ймовірно, пов'язано з особливостями професійної діяльності, яка не передбачає настільки активної емоційної взаємодії з людьми. Отримані результати підкреслюють важливість розвитку емоційного інтелекту у здобувачів освіти, особливо серед представників творчих професій, де емоційна чутливість та емпатія є ключовими складовими ефективної професійної діяльності.

За результатами дослідження рівня емпатії було також виявлено, що студенти спеціальності «Психологія» мають найвищі показники, а саме:

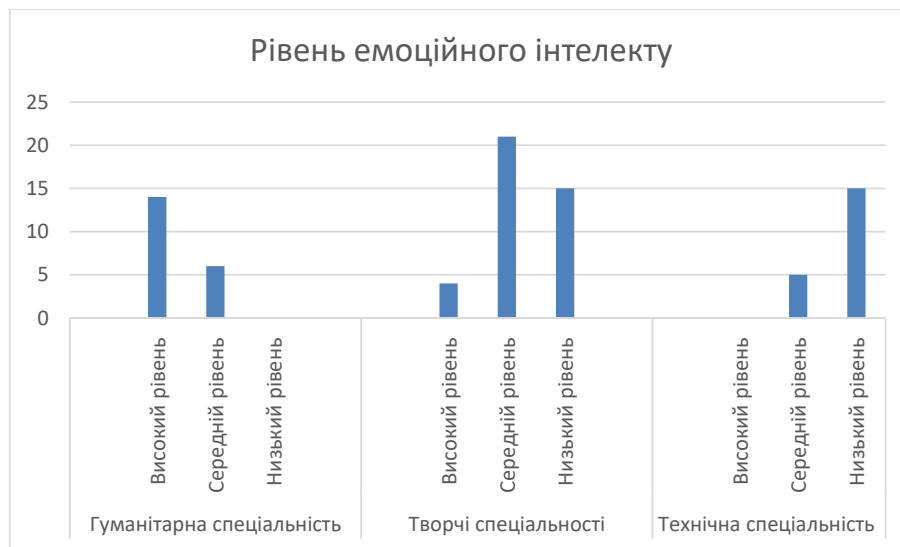

Рис. 1. Рівень емоційного інтелекту

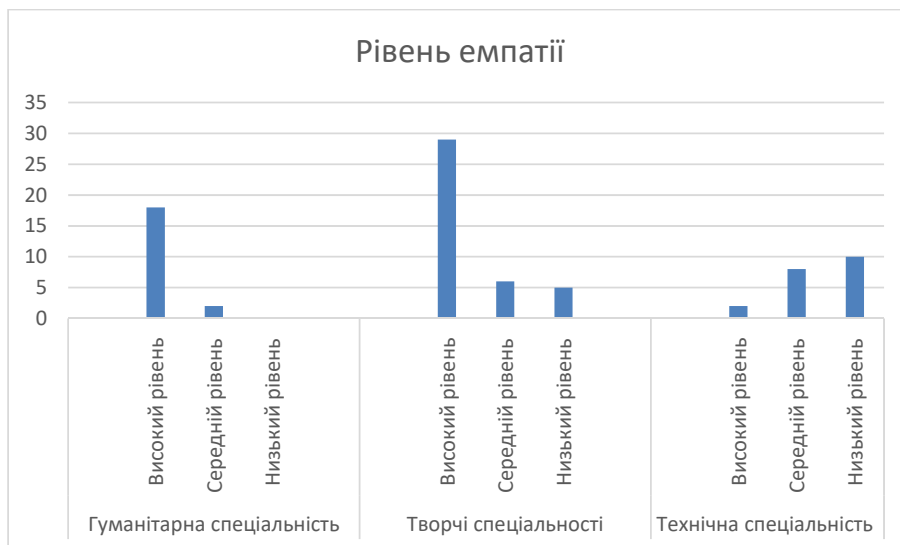

Рис. 2. Рівень емпатії

високий рівень – 18 осіб, середній рівень – 2 особи і низький рівень – 0 осіб. Результати здобувачів освіти за професіями «Кравець» та «Перукар (перукар – модельєр)». Візажист» показали, що високий рівень мають 29 осіб, середній рівень – 6 осіб і низький рівень – 5 осіб. Студенти спеціальності «Комп'ютерні науки» мали найнижчі показники рівня емпатії, а саме: високий рівень – 2 особи, середній рівень – 8 осіб, низький рівень – 10 осіб.

Дослідження рівня емпатії серед здобувачів освіти показало суттєві відмінності залежно від напрямку підготовки. Найвищі показники спостерігаються у студентів спеціальності «Психологія», що є закономірним, оскільки їхня професійна діяльність безпосередньо пов'язана з розумінням емоцій інших людей. Студенти творчих спеціальностей, зокрема «Кравець» та «Перукар (перукар-модельєр)». Візажист», також продемонстрували достатньо високий рівень емпатії, що може бути зумовлено необхідністю враховувати емоційний стан клієнтів, їхні побажання та естетичні вподобання. Водночас найнижчі показники зафіксовані серед студентів спеціальності «Комп'ютерні науки», що може свідчити про меншу значущість емпатичних навичок у їхній професійній сфері. Отримані результати підкреслюють важливість розвитку емоційної чутливості серед майбутніх фахівців, особливо тих, чия діяльність передбачає активну комунікацію з людьми.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було виявлено суттєві відмінності в рівні емоційного інтелекту та емпатії серед студентів різних спеціальностей, що підкреслює значущість цих навичок для професійної підготовки та соціальної адаптації майбутніх фахівців. Вивчення цих характеристик у здобувачів освіти дозволило глибше зрозуміти, як специфіка навчальних програм та орієнтація на різні типи професійної діяльності впливають на рівень розвитку емоційної чутливості, здатності до саморегуляції та ефективної комунікації.

Проведене дослідження не лише виявило різницю в рівні емоційного інтелекту та емпатії серед студентів різних спеціальностей, але й підкреслило необхідність корекційної роботи в рамках освітніх програм. Корекційна робота повинна бути спрямована на розвиток емоційної чутливості, навичок комунікації, саморегуляції та емпатії, що дозволить студентам адаптуватися до вимог сучасного ринку праці і створювати ефективні взаємодії в команді та з клієнтами.

У результаті корекційних заходів, таких як тренінги з розвитку емоційного інтелекту, активне слухання, емоційна саморегуляція, а також вправи на розвиток емпатії, студенти зможуть підвищити рівень своїх комунікативних навичок, що сприятиме кращій адаптації в професійній сфері. Ці заходи допоможуть не тільки покращити міжособистісні стосунки, але й підвищити якість професійного виконання завдань, що, в свою чергу,

сприятиме підвищенню ефективності і конкурентоспроможності на ринку праці.

Таким чином, проведене дослідження підкреслює важливість розвитку емоційного інтелекту та емпатії серед студентів різних спеціальностей, оскільки ці навички є важливими для їхньої професійної діяльності, соціальної взаємодії та адаптації в сучасному світі. Корекційна робота, спрямована на підвищення цих якостей, є необхідним кроком для забезпечення успішної професійної кар'єри майбутніх фахівців.

Перспективи подальшого дослідження проблеми. Дослідження можуть бути сфокусовані на більш детальному вивченні впливу окремих складових емоційного інтелекту на різноманітні грані соціально-психологічної адаптованості особистості. Це може включати дослідження відмінностей, зумовлених гендерною приналежністю, віком та культурним контекстом, у процесі формування емоційного інтелекту, а також збільшення обсягу вибірки досліджуваних для забезпечення більш загальних висновків.

Не менш важливим напрямком є розробка та випробування програм з розвитку емоційного інтелекту, спрямованих на підвищення адаптаційних здібностей особистості у різних соціальних умовах, особливо в освітньому та професійному середовищі. Наступні дослідження також можуть охоплювати вплив емоційного інтелекту на рівень психологічного здоров'я, стійкості до стресу та взаємодії між людьми, що сприятиме глибшому розумінню його значущості в процесі адаптації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бушак Г.А. Взаємозв'язок когнітивно-стильових параметрів та особливостей навчальної діяльності в осіб юнацького віку. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 24. 50 с. DOI 10.32626/2227-6246.2014-24
2. Вавринів О. С. Емпатія як професійно важлива якість представників допомагаючих професій : thesis. 2019.
3. Гоулман Деніел Робота з емоційним інтелектом/ Гоулман Д; [пер. з англ. С.Л. Гумецької]. Х. : Віват, 2020. 462 с.
4. Гоулман Деніел Емоційний інтелект / Гоулман Д; [пер. з англ. С.Л. Гумецької]. Х. : Віват, 2020. 512 с.
5. Колісник Л. О. Емпатія як джерело гармонії у суспільстві : thesis. 2010.
6. Лисенко Л. Емпатія як компонент професійної компетентності у майбутніх психологів. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences*. 2021. DOI 10.36074/logos-19.03.2021.v1
7. Нефедченко О. І. Поняття емпатії в лінгвістиці. *Філологічні трактати*. 2016. С. 46–53.
8. Полянська В. В. Емпатія як механізм формування політикоестетичного досвіду : політико-психологічні функції. *Наукові записки*. №4. 2015 С. 1–11.
9. Ришак Н. Емпатія як складова емоційного інтелекту лідера: ключові акцентуації виховання у підлітків. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 3(37). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3\(37\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3(37))

10. Ситнік С. Емпатія як регулятор міжособистісної взаємодії. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*. 2022. № 4 (53). С. 70–78.
11. Таценко Н. В. Емпатія як категорія лінгвістичної прагматики. *Вісник Запорізького національного університету : збірник наукових праць*. 2015. № 2. С. 282–288. <https://doi.org/10.26661/vznuphilscien-2414-9594-2019-2-138>
12. Таценко Н. В. Реалізація емпатії в сучасному англomовному дискурсі : когнітивно-синергетичний аспект. *Філологічні трактати*. 2017. №4. С. 55–64.
13. Mayer J. D., Caruso D. R., Salovey P. The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review*. 2016. 8(4). 290–300.
14. Schutte N. S., Malouff J. M., Simunek M., McKenley J., Hollander S. Characteristic emotional intelligence and emotional well-being. *Cognition and Emotion*. 2002. 16(6). 769–785.
15. Xing L., Deng S. W., Ho G. W. From Empathy to Resilience: The Mediating Role of Emotional Intelligence. *Psychological Reports*. 2023. 0(0). <https://doi.org/10.1177/00332941231220299>